

Kinderen op de Laanweg 1: wat zagen zij in 1904?

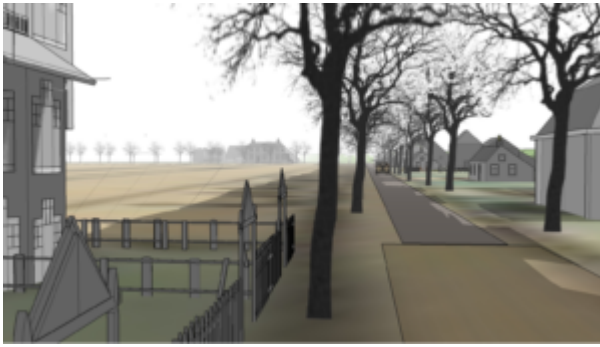

Het probleem van veel oude foto's is dat ze pas echt iets vertellen als je weet wat je ziet. Zo heb ik een oude foto van drie kinderen op de Laanweg. Van twee van hen ken ik de namen nog. Als ik nu niet opschrijf wat ik van hen weet, bestaat de kans dat die kennis verdwijnt.

De foto is omstreeks 1904 gemaakt. Links staan Rika en Jannetje Sohl en rechts staat een mij onbekend meisje. Jannetje (1896) en Rika (1897)

en een vriendinnetje maakten een wandeling. Ze woonden in Buiksloot waar hun vader vlakbij de Waterkering een slagerij had. Vanuit hun huis waren ze eerst de Waterkering overgegaan en daarna gingen ze linksaf de dijkweg langs het Noord-Hollands kanaal (de Buiksloterweg) op.

Misschien liepen ze over de kruin van de dijk. Rechts lagen de akkers van de Buiksloterham. Ze passeerden na een heel eind lopen twee kleine arbeidershuisjes en zagen toen het imposante *Huis den Ham* en de bijgebouwen van die grote herenboerderij die bij de kruising van de Middenweg en de Laanweg stond. Daar moeten ze van de dijk over een slootje de polder in gegaan zijn. Ze lieten de Middenweg rechts liggen en gingen verder over het smalle, landelijke en onbestrate stuk van de Laanweg. Links zagen ze kleine boerderijtjes, een grote loods en een aantal kleine huisjes. Daar trof de fotograaf hen. Achterop de foto staat geschreven: *In de Ham*.

De tekening laat zien wat de drie meisjes achter zich zagen. Aan het eind van de weg, waar de rij bomen ophield, stond links Huis den Ham. De Laanweg fungeerde eigenlijk als een grote oprijlaan voor Huis den

Ham. Aan de linkerkant op de foto strekten zich landbouwgrond of weiden uit en rechts stonden de kleine boerderijen en het Vinkenbuurtje. Van landbouwverkeer is op de foto niets te merken, misschien werd de foto op een zondag gemaakt. Het landelijke stuk van de Laanweg bestond sinds 1851, maar was nog weinig veranderd. Er waren huisjes bijgekomen rond nummer 20 en 22, maar dat was dan ook alles.

Hoe anders zag de Laanweg er uit in de richting waarin de kinderen kijken! Wat zagen zij voor zich?

- De fotograaf met een groot houten fototoestel op een houten statief.
- De bomenrij (iepen) die zich voortzette langs een iets bredere weg die bestraat was.
- Links en rechts nieuwe etagewoningen, in blokken gebouwd, met tuintjes ervoor en boven de toegangshekken bordjes met namen als: *De Eersteling*, *Wilhelmina*, *Smyrna* en *Hendrika*. In die huizen woonden mensen afkomstig uit de stad of uit andere plaatsen in Nederland.
- Rechts in een aantal sousterrains winkels met grote winkelruiten, die voor een deel nog leeg stonden.
- Links in de verte enkele grote losstaande villa's.
- Drie elektrische booglampen die dat stuk van de Laanweg

verlichtten.

- In de verte rechts een open stuk land waar men van plan was nog te bouwen en waar o.a. Ajax speelde.
- In de verte aan het eind links: de gebouwen van de papierstucfabriek.

Het was voor hen een andere wereld! Dat zal voor de oorspronkelijke bewoners van de polder niet anders geweest zijn. Hun rustige omgeving was voorgoed veranderd door de komst van enkele architecten die aangetrokken werden door de ruimte en de goedkope grond in de polder. Ze hadden grote plannen voor de Laanweg. Het was een belangrijke verbindingsweg die naar de sluizen en de veerpont leidde. Er werd vanaf 1897 jarenlang gebouwd langs het begin van de weg, tot er door de nieuwe regels van de Woningwet van 1901 vrij plotseling een eind kwam aan de bouwactiviteiten daar.

De R.K. hulpkerk St. Rita (op de tekening links) die in 1906 werd gebouwd, was het laatste nieuwe gebouw dat er op de Laanweg bij kwam. Daarna keerde de rust enigszins terug. De

onzekerheid bleef, want de kranten stonden bol van plannen voor de Buiksloterham en de sluizen. Het zou nog lang duren voor Amsterdam werkelijk ging bouwen in de Ham.

Zie verder deel 3 van *De Geschiedenis van de Buiksloterham tot 1921*

De ENTOS in de 'achtertuinen' van de Laanweg (1913)

Van 6 juni tot 1 oktober 1913 vond op het Tolhuisterrein en op een stuk braakliggende grond in de Buiksloterham de ENTOS plaats: de *Eerste Nederlandsche Tentoonstelling op Scheepvaartgebied*. Het hoofdgebouw van de

tentoonstelling met torens van 40 meter hoog werd ontworpen door architect H.J.M. Walenkamp, die op de Laanweg woonde.

Voor de bewoners van het stedelijke en het agrarische deel van de *Laanweg* moet de ENTOS een bijzondere gebeurtenis zijn geweest. Leuk en interessant, maar op den duur ook hinderlijk. Het Lunapark grensde aan de achtertuinen van

de herenhuizen van de Laanweg. 's Avonds waren 'Oud Holland' en het Lunapark elektrisch verlicht, de bezoekers maakten veel lawaai en er klonk de hele avond muziek. Er waren verschillende cafés met terrassen en onder andere een achtbaan, een reuzenrad, een tobogan (een hoge spiraalvormige glijbaan), een draaimolen en een water-roetsjbaan. 's Avonds werd er vaak vuurwerk afgestoken.

Maar er was nog meer drukte. In de weken voorafgaand aan de tentoonstelling werd het zware materiaal voor de attracties op

grote wagens over de *Laanweg* aangevoerd en tijdens de tentoonstelling namen veel bezoekers van de ENTOS de route via de Laanweg. De consumptieprijzen van de cafés in 'Oud Holland' (waar o.a. een houten weergave van de oorspronkelijke Dam was opgebouwd) en in het Lunapark waren hoog. Dat gaf enkele bewoners van de Laanweg het idee zelf een cafeetje te beginnen. Zo opende Barend Uitslager in de grote tuin bij zijn boerderijtje *Café ENTOS* waar hij onder andere *Amstelbieren* schonk. Het initiatief van Amsterdammer J.A. Engwerda om op het open terrein naast het Lunapark een *Oudhollandsche theetuin* met een groot aantal winkeltjes te exploiteren werd geen succes.

Foto's van de ENTOS zijn onder andere te vinden op de BEELDBANK van het Stadsarchief.

In deel 3 van mijn *Geschiedenis van de Buiksloterham tot 1921* wordt de ENTOS uitgebreid besproken. (Bestellen)

De geschiedenis van de Laanweg

De naam van de huidige *Laanweg* in Amsterdam Noord herinnert aan de polderweg die niet ver daarvandaan parallel aan de kanaaldijk naar het noordoosten liep. Aan die weg – die aanvankelijk *Voorlaan* werd genoemd – werden vanaf 1851 de eerste huizen en schuren gebouwd voor de boeren en de

landarbeiders die de Buiksloterhampolder ontgonnen. Aan het eind van die weg stond – ongeveer op de plek waar nu de voormalige St.Ritakerk staat – het statige *Huis den Ham*. Vanaf 1897 veranderde het agrarische karakter van de *Laanweg*.

Enkele ondernemende Amsterdammers maakten van het onbebouwde stuk dat dichterbij de Willemssluisen en het Tolhuis lag een moderne straat met zelfs een eigen elektriciteitsvoorziening. Het was de eerste elektrisch verlichte straat van Amsterdam. De eerste huizen waren

vrijstaand en werden terecht aangeduid als villa's. De andere huizen werden in kleine rijtjes gebouwd en hadden meer het karakter van herenhuizen,

etagewoningen met voor de bovenhuizen een vrije opgang. Ze werden niettemin ook als *villa's* aangeduid. Het stadse deel van de *Laanweg* ging meteen over in het agrarische deel. Veel bejaarde bewoners en oud-bewoners van Noord zullen zich

de restanten van de *Laanweg* herinneren, die aan het begin van de jaren zestig van de vorige eeuw werden gesloopt. Op de Beeldbank van het Stadsarchief zijn de afbeeldingen daarvan te vinden.

In deel 2 en deel 3 van *De Geschiedenis van de Buiksloterham tot 1921* wordt de geschiedenis van de oorspronkelijke *Laanweg* uitvoerig besproken. Kopen van die twee in eigen beheer uitgegeven boeken is mogelijk.

Eindelijk een F.W.J. BEUKMANPLEIN in Noord?

Wie de straatnamen van de Buiksloterham bekijkt, zal de naam van *Franciscus Wessellus Josephus Beukman* (1783-1867) misschien niet missen. Maar het is werkelijk onbegrijpelijk dat de **drooglegger van de Ham** geheel vergeten lijkt. Het Johan van Hasseltkanaal en de Johan van Hasseltweg zijn genoemd naar de gemeentelijke ingenieur die het kanaal door de Buiksloterham ontwierp dat er nooit helemaal kwam. Zou Beukman dan te klein zijn voor een plein in de polder die hij in 1851-1852 wel helemaal realiseerde? Zijn grote herenboerderij stond ongeveer op de plek waar nu de voormalige St.Ritakerk aan het Hagedoornplein staat. Dat plein zou omgedoopt kunnen worden tot **F.W.J. Beukmanplein**.

(Een deel van het Hagedoornplein werd in 1986 ter nagedachtenis van de gevallen van de Spaanse burgeroorlog omgedoopt tot 'Plein Spanje '36 – '39'. Maar dat behoeft geen belemmering te zijn.)

Lees meer over de droogmaking van de polder en over Beukman in deel 2 van de Geschiedenis van de Buiksloterham.

Deel 3: Wonen, werken en vermaak rond de Laanweg

Het derde deel van **De geschiedenis van de buiksloterham tot 1921** vertelt de geschiedenis van de vroegste woningbouw in de Buiksloterham. Aanvankelijk waren er langs de Laanweg vooral boerderijen, schuren en de eenvoudige behuizingen van de boerenknechten. Rond 1900 veranderde dat. Ondernemende Amsterdammers vestigden er enkele bedrijven en bouwden er villa's en een aantal blokken etagewoningen. Het werd de eerste 'straat' van Amsterdam waar 's avonds elektrische verlichting brandde.

In de 'achtertuin' van de Laanweg vond op toen nog braakliggend terrein in 1913 de ENTOS plaats en in 1919 de ELTA. Beide tentoonstellingen (de ene over de scheepvaart, de andere over de luchtvaart) trokken veel publieke belangstelling. Inmiddels was er een begin gemaakt met volkswoningbouw in de Buiksloterham. Ik heb aan de hand van foto's, documenten en herinneringen geprobeerd een beeld te schetsen van de Buiksloterham en met name van de bewoning van de Laanweg in die periode en wat er in hun directe omgeving plaatsvond.

De **Geschiedenis van de Buiksloterham tot 1921** is gepubliceerd in drie delen die ook los van elkaar te lezen zijn:

1. **Waterland, Buiksloot en de Volewijck**, 268 pagina's, prijs € 19,95
2. **De Buiksloterham ingepolderd**. 222 pagina's,

prijs € 19,95

**3. Wonen, werken en vermaak rond de Laanweg, 267 pagina's,
prijs € 19,95**

Bekijken (PREVIEW)

De drie delen van *De geschiedenis van de Buiksloterham* zijn vanaf 5 november 2016 uitsluitend te koop bij:

- Boekhandel Over het Water, Van der Pekstraat 59 – overhetwater.nl
- Plantage Boekhandel Van der Plas, Buikslotermeerplein 70 – lezeninnoord.nl
- Stadsboekwinkel, Gebouw De Bazel, Vijzelstraat 32, hal – stadsboekwinkel.nl
- Historisch Centrum Amsterdam Noord, Johan van Hasseltweg 32b – hcan.nl

Per stuk € 19,95 en per set van 3 delen ca. € 50

Deel 2 De Buiksloterham ingepolderd

Het is raar dat er in de Buiksloterham geen straten of pleinen vernoemd zijn naar de pioniers die de polder in het midden van de 19e eeuw droog maakten, er gingen wonen en het land bewerkten. Alleen is er nu nog een Laanweg, maar die herinnert alleen in naam aan de weg waarlangs van het midden van de negentiende eeuw tot na de Eerste Wereldoorlog het bewoonde deel van de Buiksloterham was. Op de plek van de voormalige St. Ritakerk aan het Hagedoornplein stond de grote herenboerderij, waar eerst de familie Beukman (de drooglegger en zijn nakomelingen) woonden. Later woonde daar de familie Reinders Folmer die ook veel voor de polder heeft betekent. En langs de Laanweg woonden de pachters en landarbeiders. Aan het begin van de twintigste eeuw bouwden ondernemende Amsterdammers langs het zuidelijke deel van de Laanweg de eerste villa's en statige huizenblokken.

In deel 2 wordt de inpoldering van de Ham besproken en hoe toen 'grootste landbouwgebied van Nederland' werd gebruikt voor akkerbouw, wie de eerste bewoners waren en waar zij vandaan kwamen. In dit deel wordt ook aandacht besteed aan de Volewijck: de bewoning van dat gebied door Volendammer vissers en de uitbreiding van het Tolhuis en de Tolhuistuin tot vermaakcentrum voor Amsterdammers.

De **Geschiedenis van de Buiksloterham tot 1921** is gepubliceerd in drie delen die ook los van elkaar te lezen zijn:

1. **Waterland, Buiksloot en de Volewijck**, 268 pagina's, prijs € 19,95

2. **De Buiksloterham ingepolderd.** 222 pagina's,
prijs € 19,95

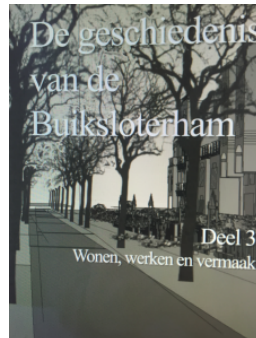
3. **Wonen, werken en vermaak rond de Laanweg,** 267 pagina's,
prijs € 19,95

Bekijken (PREVIEW)

De drie delen van *De geschiedenis van de Buiksloterham* zijn vanaf 5 november 2016 uitsluitend te koop bij:

- Boekhandel Over het Water, Van der Pekstraat 59 – overhetwater.nl
- Plantage Boekhandel Van der Plas, Buikslotermeerplein 70 – lezeninnoord.nl
- Stadsboekwinkel, Gebouw De Bazel, Vijzelstraat 32, hal – stadsboekwinkel.nl
- Historisch Centrum Amsterdam Noord, Johan van Hasseltweg 32b – hcan.nl

Per stuk € 19,95 en per set van 3 delen ca. € 50

deel 1 Waterland, Buiksloot en de Volewijck

Deel 1 van **De geschiedenis van de Buiksloterham tot 1921** geeft de historische achtergrond waartegen de inpoldering, de agrarische periode en de eerste stedelijke bebouwing van de Buiksloterham in de volgende delen worden geplaatst.

In deel 1 wordt de periode besproken waarin de Buiksloterham nog water was en Buiksloot aan open water lag. Het zoute water van het IJ, een zeearm van de Zuiderzee, was de levensader van het dorp.

De inhoud van deel 1

Wie over het IJ van Amsterdam naar de steden en dorpen in Waterland wilde gaan, passeerde de sluis of de overhaal van Buiksloot. Het boek gaat onder meer over:

- Het ontstaan van Waterland, de Waterlandse zeedijk, de waterschappen en de droogmakerijen.
- De strijd tegen het water en de watersnood van 1825.
- Het dijkdorp Buiksloot, de verplaatsing van de veerhaven en het wel en wee van de vele herbergen die zich rond overhaal en schutsluis vestigden.

- De opkomst en de teloorgang van de veerverbinding tussen Amsterdam, Buiksloot en de steden in Waterland.
- De trekschuit, de postkoets en het vervoer van vracht, vee en personen.

De **Geschiedenis van de Buiksloterham tot 1921** is gepubliceerd in drie delen die ook los van elkaar te lezen zijn:

1. **Waterland, Buiksloot en de Volewijck**, 268 pagina's, prijs € 19,95
2. **De Buiksloterham ingepolderd**. 222 pagina's, prijs € 19,95
3. **Wonen, werken en vermaak rond de Laanweg**, 267 pagina's, prijs € 19,95

Bekijken (PREVIEW)

De drie delen van *De geschiedenis van de Buiksloterham* zijn vanaf 5 november 2016 uitsluitend te koop bij:

- Boekhandel Over het Water, Van der Pekstraat 59 – overhetwater.nl
- Plantage Boekhandel Van der Plas, Buikslotermeerplein 70 – lezeninnoord.nl
- Stadsboekwinkel, Gebouw De Bazel, Vijzelstraat 32, hal – stadsboekwinkel.nl
- Historisch Centrum Amsterdam Noord, Johan van Hasseltweg 32b – hcan.nl

Per stuk € 19,95 en per set van 3 delen ca. € 50